

Beredeneerd aanbod hoogbegaafdheid in samenwerkingsverband LHA

Een beeld vanuit de dialoog met schooldirecteuren van de verschillende besturen

Overkoepelend beeld

Om een beeld te krijgen van het beredeneerd aanbod van onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen is gesproken met de directeuren van 15 basisscholen, waarbij alle besturen binnen ons SWV zijn meegenomen. Tweederde van de ondervraagde directeuren geeft aan zeer betrokken te zijn bij het onderwerp hoogbegaafdheid. Bij de andere directeuren varieert dit van weinige tot matige betrokkenheid, vaak omdat er op een school andere prioriteiten liggen.

De visie van de school versus de visie van het bestuur

De visies die de directeuren neerleggen over het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen, sluiten goed aan bij de visies van de besturen.

Doelstellingen met betrekking tot het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen.

Vrijwel alle scholen hebben de doelstelling om alle leerlingen binnen hun school passend onderwijs te bieden en men vindt het dan ook van belang tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen. Concrete doelstellingen met betrekking tot verdere ontwikkeling van het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen hebben lang niet alle scholen gesteld. Veelal blijft het bij doelstellingen op kindniveau, niet expliciet op school- of leerkrachtniveau, terwijl de uitwerking van het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen op deze niveaus zeker wel plaatsvindt.

Waar wel concrete doelstellingen zijn gesteld, zijn deze gericht op:

- Het verbeteren van het signaleren door leerkrachten;
- De kennis van de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen bij de leerkrachten;
- Het leren compacten;
- Stellen van hogere orde denkvragen;
- Het werken met leerlijnen;
- Afstemming van hetgeen dat in de plusgroep gebeurt en hetgeen dat in de klas gebeurt.

Uitwerking van het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen

Veel scholen zijn hard bezig met het goed in de vingers krijgen van het signaleren, compacten en verrijken. Er vinden op deze gebieden veel scholingen op teamniveau plaats, waarbij vaak meteen de koppeling naar de klas wordt gemaakt door klasseobservaties en feedback.

Ook scholen met een hogere schoolweging (34-36), waar de doelgroep hoogbegaafde leerlingen niet meteen voorhanden ligt, zijn bezig met het goed leren signaleren, compacten en verrijken van kinderen die meer potentie hebben dan de rest van de populatie, zodat ook deze kinderen een kansrijk aanbod krijgen. Vaak moet het aanbod wel enigszins worden afgestemd op de voorkennis die bij deze leerlingen al dan niet aanwezig is, maar dan blijkt er in denkniveau ook op deze scholen veel potentie.

Om tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van de hoogbegaafde leerlingen, wordt op alle scholen een verrijkt aanbod aangeboden. De vorm waarin dit gebeurt, verschilt per school. Vaak wordt er wel gewerkt met een plusgroep die één keer per week bij elkaar komt en waar nieuwe stof wordt uitgereikt, geëvalueerd wordt wat er is gedaan en waar aandacht is voor het "leren leren, leren denken, leren leven".

Op sommige scholen probeert men het onderwijs aan begaafde leerlingen geheel binnen de groep vorm te geven, waarbij vaak op allerlei niveaus aan taken gewerkt wordt bij bijvoorbeeld wereldoriëntatie of uitvoerende/technische opdrachten. Dit is vooral zo bij scholen waarbij de

schoolvisie meer gericht is op de diversiteit in leerstijlen van leerlingen, bijvoorbeeld vanuit boeiend leren en meervoudige intelligentie.

Versnellen van leerlingen in het onderwijs is een optie die door verschillende scholen vaker wordt toegepast om beter tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van de hoogbegaafde leerling.

Bevorderende factoren

De ondervraagde directeuren geven samen met de contactpersonen hoogbegaafdheid aan, dat het verbeteren van het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen voornamelijk bevorderd wordt door de betrokken personen.

De noodzaak moet in de eerste plaats gevoeld worden bij de schooldirecteuren. Daarnaast is het van belang dat de leerkrachten eigenaarschap houden over al het onderwijs dat aan hun groep leerlingen wordt gegeven. Zij moeten zich bewust worden van het waarom en hoe van het begaafdenonderwijs, zodat zij kunnen reflecteren op hun eigen ontwikkeling op dit vlak. Het kijken bij elkaar in de klas is zeer helpend om de drive bij leerkrachten te vergroten. Beeldbegeleiding als bij Doordacht Passend Lesgeven kan daar ook goed bij helpen. Daarbij hoort ook het delen van successen, laten ervaren dat het kan en hoe het kan.

Tenslotte is een enthousiaste kartrekker, die veel kennis en ervaring heeft met hoogbegaafde leerlingen - bijvoorbeeld de talentcoördinator, bevorderend voor het hoogbegaafdenonderwijs. Zorgen voor expertise in je school is van belang. Ondersteuning vanuit het bestuur vanuit de talentcoördinator wordt als zeer helpend ervaren.

Om het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen nog beter af te stemmen, is het van belang om goed af te stemmen met en terugkoppeling te krijgen van de leerlingen en hun ouders. Voorlichting aan ouders over hoogbegaafde kinderen en wat de school dan wel en niet kan bieden, kan bevorderend werken. Wel oppassen voor de verwachtingen die je wekt.

Het goed signaleren is van belang. Een goede checklist kan leerkrachten en intern begeleiders helpen breder te kijken.

Goede afspraken op schoolniveau, goede planning in je schoolplan opnemen (facilitering in tijd en geld), gezamenlijk organiseren van het werken aan verrijkingswerk en voldoende materiaal en werkruimte, extra ondersteuning door inzet NPO middelen zijn bevorderende voorwaarden.

Goed vooruit toetsen helpt leerkrachten bij het gemakkelijker overgaan tot compacten. Sommige scholen werken met doelgericht werken of leerlijnen, waardoor er automatisch gecompact wordt.

Unitonderwijs zorgt ervoor dat leerlingen gemakkelijker kunnen doorstromen/versnellen.

Samenwerken met voltijds Hb onderwijs en hybride vormen van onderwijs is een bevorderende factor die we meer zouden kunnen toepassen.

Belemmerende factoren

De personeelstekorten van het huidige moment en de dreiging van overvraging/discontinuïteit is een enorme uitdaging voor de directeuren.

Het compacten blijft voor de leerkrachten best lastig, omdat ze het moeilijk vinden de leerlingen los te laten. Daarbij komen sommige leerkrachten didactisch gezien nog wat tekort op het vlak van HB, zoals bijvoorbeeld het toepassen van hogere orde denkvragen. De inzichten liggen er nu bij veel

leerkrachten, de vertaling naar de klassen begint te komen, maar het organiseren van begeleiding lukt nog onvoldoende in de groepen.

Het goed screenen door leerkrachten van welke leerlingen wel en niet behoefte hebben aan deelname plusgroep is ook een factor die belemmerend kan werken. Taalproblematiek bij leerlingen bemoeilijkt de signalering, net als zwakkere executieve functies.

Door sommige leerkrachten wordt het onderwijs aan HB leerlingen nog steeds gezien als iets extra's, iets erbij, men is niet doordrongen van het belang.

Als er gewerkt wordt met een bovenschoolse plusklas, is het lastiger de leerkracht mee te nemen, ze voelen de connectie niet altijd helemaal.

Corona heeft gezorgd voor meer overleven dan groeien en daarbij kwam het niet-groepsdoorbrekend mogen werken, wat het werken met plusgroepen bemoeilijkte. Doordat er niet gestart kon worden met de plannen, raakt de motivatie ook weg bij de leerkrachten.

Er zijn directeuren die de financiën voor hun beleidsplannen niet hebben kunnen realiseren. Hierin is in sommige gevallen ook meer verwacht van het samenwerkingsverband. Vooral kleinere stichtingen hebben weinig ruimte voor extra inzet personeel.

Sommige directeuren met een hogere schoolweging ervaren, dat leerlingen met een hoger niveau naar een andere school gaan.

Wanneer ouders een andere visie op het beste onderwijs voor hun kind hebben dan de school, kan dit weleens belemmerend werken voor de afstemming van het aanbod op school. De focus bij ouders ligt vooral op het cognitieve leren, zien niet wat er nog meer te leren valt. Balans zoeken.

Hoe kan het SWV ondersteunend zijn?

Een aantal directeuren zou graag zien dat het SWV een ondersteunende rol zou aannemen bij het stellen van concrete doelen op beleidsmatig niveau.

Enkele directeuren geven aan dat het SWV zich meer moet richten op directeuren en intern begeleiders, omdat men daarmee alle leerkrachten bereikt.

Enkele scholen geven aan dat er meer middelen naar de scholen moet, met inspanningsverplichting. Zij zien minder het nut in van de masterclasses. Dit wordt door andere scholen weer zeer op prijs gesteld. Verschillende directeuren geven aan dat het SWV ondersteunend kan zijn in het delen van de ervaringen/materialen en meer connectie tussen de verschillende besturen en vanuit het voltijds HB onderwijs. Ook de samenwerking peuterspeelzalen of GGD over vroege ontwikkeling: wat is daarin mogelijk?

Er zijn ook scholen die een rol zien voor het SWV voor de groep leerlingen die nu tussen wal en schip valt met betrekking tot plaatsing op het voltijds HB onderwijs

De inzet van de trajectbegeleider bij specifieke vragen, bijvoorbeeld over leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong.

Ondersteuning van startende leerkrachten op het gebied van HB onderwijs.

Materialen-uitleen-centrum/ up-to-date houden wat voor aanbod er is.

Tips in de nieuwsbrief, zaken die meteen kunnen worden toegepast in de reguliere klas.

Studiemiddagen organiseren voor schoolteams.

Hoe wordt het effect van de ondernomen acties gemeten?

Een aantal directeuren geeft aan dat het effect van bovenschoolse projecten bovenschools door het bestuur wordt gemeten, middels vragenlijsten. Het zou goed zijn daar observaties en audits aan toe te voegen.

Een aantal directeuren geven aan, dat vooral het effect van het aanbod bij de leerlingen wordt gemeten, bijvoorbeeld door portfolio's, logboek, doelenkaart of Rubrics.

Bij veel scholen worden vragenlijsten aan ouders en leerlingen uitgezet om de tevredenheid te meten. Daarin zit het onderdeel HB verwerkt. Sommige scholen meten specifieke effecten van hun acties op het gebied van onderwijs aan HB leerlingen.

Monitoring van de opbrengsten en resultaten is een middel dat op iedere school wordt gebruikt om effect van het onderwijs te meten. De directeuren geven aan ook effect te meten door observaties uit te voeren in de groepen en door gesprekken te voeren met de talentcoördinatoren over het behaalde resultaat.

Bij Leerrijk is een extern bureau ingezet, Qube consulting. Welke kinderen hebben baat gehad bij de instructie?

Wat gebeurt er met de verzamelde informatie?

Bovenschools wordt de ondersteuning van leerkrachten aangepast op basis van de bevindingen.

Op schoolniveau worden de resultaten geanalyseerd, gedeeld met het team en verbeterpunten worden doorgevoerd in het beleid (als het genoeg prioriteit heeft).

Op kindniveau wordt de informatie ingezet om het aanbod beter af te stemmen en om te reflecteren met het kind, ouders en leerkracht.

Groep 1-3

Nog niet op alle scholen van de ondervraagde directeuren is een aanbod voor leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong groep 1-2-3, bij een aantal is het net opgestart. Vrijwel alle directeuren zien op dit vlak nog ruimte voor verbetering.

Vaak worden leerkrachten zich bewust van wat ze anders kunnen doen en zijn er verrijkende / verdiepende materialen, bijvoorbeeld Levelwerk, Digikeuzebord, een map met allerlei zelf ontwikkelde materialen, doekaarten. Ook worden hogere orde denkvragen toegepast door de leerkrachten. In sommige gevallen wordt gewerkt buiten de groep naast een verrijkt aanbod in de groep.

Sommige directeuren geven aan dat leeftijd niet meer uitmaakt, dat leerlingen een kindgericht aanbod krijgen aan de hand van leerlijnen.

De begeleiding in de onderbouw wordt soms als lastig ervaren en wordt er te snel aangestuurd op vervroegd doorstromen naar groep 3. Lateralisatie is heel belangrijk, er wordt aangeraden veel te werken met bewegend leren.

In groep 3 kan er een verkort basisprogramma gevolgd worden met daarnaast verrijking. Versnelling gebeurt niet zoveel vanuit groep 3, omdat de leerlingen dan vaak nog te leerkrachtafhankelijk zijn.

Bij de intake begint aandacht voor HB te komen.

Conclusie

Uit de gesprekken met enkele directeuren, waarbij alle besturen vertegenwoordigd zijn, kunnen we concluderen dat het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen binnen school in beeld is. De scholen zijn zich bewust van de noodzaak om ook voor deze doelgroep passend onderwijs aan te bieden en men is hard bezig dit te realiseren. De mate waarin men gevorderd is in het bieden van passend onderwijs, verschilt. Vaak hangt dit ook samen met de leerlingenpopulatie. Toch zien we dat ook scholen met een hogere schoolweging bezig zijn om voor deze doelgroep aanpassingen in het onderwijs te maken.

Het doelmatig handelen en de daarbij behorende cyclische werkwijze is op veel scholen nog niet terug te zien waar het het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen betreft. Hier kan nog een slag geslagen worden.

Vervolgacties vanuit de stuurgroep en de contactpersonen

1. Vanuit de stuurgroep willen we samen met de contactpersonen overleggen, om een basisniveau van onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen vast te stellen, passend bij de ontwikkelingsfase van het bestuur. Dit basisniveau kan het bestuur meenemen in het beleidsplan op bestuursniveau.

De scholen kunnen hier vervolgens hun eigen vertaling op maken, met te nemen ontwikkelstappen, op welke manier en op welk moment, de evaluaties en vervolgstappen.

2. Scholen die er behoefte aan hebben (vooral eenpitters) kunnen door de stuurgroep in contact worden gebracht met scholen die de zaken goed op poten hebben staan. Er kunnen lijntjes worden gelegd. We vragen de contactpersonen per bestuur om na te gaan welke scholen een hulpvraag hebben, zodat er vervolgens een goede match kan worden gemaakt.
3. Veel van de suggesties, die directeuren geven, over hoe het SWV ondersteunend kan zijn, zijn meer een verantwoordelijkheid van de schoolbesturen. De invloed en mogelijkheden van het SWV, in ieder geval zoals het in onze regio is georganiseerd, is beperkt. De vragen met betrekking tot ondersteuning op beleidsmatig gebied, scholing en ondersteuning, materialen en opzet van klassen en extra budget zullen gericht moeten worden tot de schoolbesturen.

